

NĚ KTERÉ NĀSTROJE IMPLEMENTACE STRATEGIE UDRŹITELNĚHO ROZVOJE DO PODNIKATELSKĚHO PROSTĚDĪ

Marcela KoŹenĀ

Ūstav ekonomie, Fakulta ekonomicko-sprĀvnĪ, Univerzita Pardubice

***Abstract:** Some implementation instruments of the strategy of sustainable development in the enterprise environment*

The new way of the human society is sustainable development. Environmental protection should be realised on the enterprise level where many of the harmful pollutants are produced. The legislative instruments should support implementation of strategy of sustainable development in the enterprise development.

***Key words:** strategy of sustainable development, legislative instruments application of this strategy in the Czech republic, the supported programs for the enterprise implementation*

***Anotace:** Strategie udrŹitelnĚho rozvoje je v souĚasnĚ dobĪ novou cestou rozvoje lidskĚ spoleĚnosti. Ochrana ŹivotnĪho prostĚdĪ by se mĪla uskuteĚovat pŹedevŹmĪ na podnikovĚ ŹrovnĪ, kde vĪtŹina Źkodlivin vznikĀ. LegislativnĪ nĀstroje by mĪly implementaci strategie udrŹitelnĚho rozvoje do podnikatelskĚho podporovat.*

***KlĪevĀ slova:** strategie udrŹitelnĚho rozvoje, legislativnĪ nĀstroje aplikace strategie udrŹitelnĚho rozvoje v ĚeskĚ republice, podpŹrnĚ programy pro implementaci v podnicĪch*

1. Ūvod

Mezi globĀlnĪ problĚmy souĚasnĚ civilizace patĀ mimo jinĚ problĚm postupnĚho vyĚerpĀvĀnĪ neobnovitelnĚch pŹrodnĪch zdrojŹ, nedostatek energie, zhorŹovĀnĪ kvality biosfĚry a tĪm i ŹivotnĪho prostĚdĪ spoleĚnosti. V souĚasnĚ dobĪ se pozitivnĪ vztah podniku k ochranĪ ŹivotnĪho prostĚdĪ stĀvĀ nevyhnutelnou podmĪnkou jeho spoleĚenskĚ existence, kterĚ je kromĪ pŹznivĚch hospodĀrskĚch vĚsledkŹ takĚ zĀvislĚ na podpoĚe a akceptovĀnĪ svĚch ěinnostĪ ze strany veĚjnosti. StĀle vĪce lidĪ odmĪtĀ produkty takovĚch podnikŹ, kterĚ zaujĪmajĪ lhostejnĚj postoj k ŹivotnĪmu prostĚdĪ, a naopak upŹednostŹuje vĚrobky a obaly vyrobenĚ z recyklovatelnĚch materiĀlŹ, vĚrobky, kterĚ pŹspĪvajĪ ke zdravĪjŹimu ŹivotnĪmu prostĚdĪ. Toto vŹechno vytvĀřĀ strategickou marketingovou pŹleŹitost pro vĚrobce, kterĚ mŹŹe demonstrovat environmentĀlnĪ zamĚnĪ vĚroby.

2. Strategie udrŹitelnĚho rozvoje

NovĚm zpŹsobem vĚvoje lidskĚ spoleĚnosti se stal **udrŹitelnĚj rozvoj**, kterĚ zohledŹuje ekologickou Źnosnost zamĚyŹlenĚch i realizovanĚch ěinnostĪ. UdrŹitelnĚj rozvoj neznamenaĀ zastavenĪ ekonomickĚho rŹstu, protoŹe problĚmy chudoby a zaostĀvĀnĪ nelze bez ekonomickĚho rŹstu ŹĚŹit, vyŹaduje vŹak mĚnĪ zĀvislosti na zdrojĪch a rovnĚ Ź intenzĪvnĪjŹj vĚuŹitĪ energie

UdrŹitelnĚj rozvoj [1] pŹedstavuje sloŹitĚj a obsaŹnĚj koncept, kterĚ ukazuje vzĀjemnĪ se ovlivŹujĪcĪ oblasti a faktory vĚvoje a rozvoje – **ŹivotnĪ prostĚdĪ, spoleĚenskĚj rozvoj a ekonomickĚj rozvoj**. V rĀmci dimenze **ŹivotnĪho prostĚdĪ** je tĚba ochrĀnit pŹedevŹmĪ pŹrodnĪ zdroje pro zĪskĀnĪ energie a vĚrobu potravin, coŹ jsou vĚraznĪ konfliktnĪ cĪle, protoŹe opomenutĪ jejich ochrany v souĚasnosti by znamenalo dramatickĚj nedostatek v budoucnosti.

V oblasti **spoleĚenskĚho rozvoje** vyŹaduje mj. strategie udrŹitelnĚho rozvoje stabilizaci populace, protoŹe souĚasnĚ tempo rŹstu obyvatel klade znĀenĚ nĀroky na pŹrodnĪ zdroje a na

možnosti jednotlivých ekonomik. Udržitelný rozvoj z tohoto hlediska znamená preferovat rozvoj venkova, omezit tak migraci do měst a rozvíjet nové technologie, které by minimalizovaly vliv urbanizace na životní prostředí. Rovněž **ekonomická dimenze** udržitelného rozvoje je velmi podstatná. Ve světovém měřítku existují velmi podstatné rozdíly v životních podmínkách jednotlivých zemí. Zvláštní odpovědnost za vedení udržitelného rozvoje mají především rozvinuté země, protože disponují finančními, lidskými a technickými zdroji, které jsou nutné k jeho realizaci.

3. Podmínky aplikace strategie udržitelného rozvoje v České republice

Před listopadem 1989 bylo tehdejší Československo na nezáviděníhodném prvním místě v úrovni znečištění mezi evropskými státy, od té doby uplynulo více než 10 let a situace se v této oblasti radikálně zlepšila. I když tempo zlepšování je mimořádně vysoké, zdaleka nemůžeme být se vším spokojeni, protože rozhodně stále nedosahujeme úrovní vyspělých evropských států. Výrazně se snížily zejména emise škodlivých látek do ovzduší, a do povrchových vod, v průmyslu se uplatňují podstatně čistší moderní technologie, v zemědělství se používá méně nebezpečných látek, podařilo se zavést řád do nakládání s odpady. Výsledkem je především zlepšení čistoty ovzduší i vod, jsou zde příznivé trendy v ozdravění přírody. Tento příznivý stav je důsledkem několika základních činitelů:

- Podpora široké veřejnosti, která neustále stoupá, umožnila vládě a parlamentu ČR situaci rychle řešit a **vytvořit účinný systém institucí** v úzele s Ministerstvem životního prostředí ČR a Českou inspekcí životního prostředí, dále **přijmout v krátké době všechny podstatné zákony na ochranu jednotlivých složek životního prostředí**.
- výrazný pozitivní efekt měl hospodářský propad prvních několika let po „sametové revoluci“ spojený s **útlumem nejdříve znečištění průmyslových odvětví**, jako je těžba nerostných surovin, energetika, hutnictví. Podařilo se rovněž **upevnit „environmentální kázeň podniků** i přesto, že byly odstraněny dříve existující četné výjimky ze zákonů. Účinnou veřejnou kontrolu začaly vykonávat postupně nově vznikající nevládní organizace.
- Široká podpora veřejnosti přispěla také k tomu, že se na opatření na ochranu životního prostředí **podařilo získat značné množství finančních prostředků**. V posledních letech vydává Česká republika na tento účel 2,5 - 3 % hrubého domácího produktu, což je podstatně výše než v ostatních zemích střední a východní Evropy a dokonce více než ve vyspělých evropských zemích.

4. Hlavní legislativní nástroje implementace strategie udržitelného rozvoje v České republice před vstupem do Evropské unie

V souvislosti s plánovaným vstupem do Evropské unie se Česká republika musí přizpůsobit novým požadavkům mimo jiné také v oblasti ochrany životního prostředí. Nezbytnou součástí předvstupní strategie pro Českou republiku je tzv. **Bílá kniha**, která doporučuje vhodný přístup pro sblížení práva v oblasti životního prostředí. Jako zdroj financování aktivit v oblasti životního prostředí (cca 3% HDP) musí být důsledně a efektivně využívány programy Phare a ISPA. [4]

V rámci jednání s Evropskou unií uzavřela dne 1.6. 2001 Česká republika jednu z nejobtížnějších a finančně nejnáročnějších kapitol - kapitolu 22, která pojednává o životním prostředí. V květnu 2001 vláda České republiky schválila usnesením č. 439 rovněž „Národní program přípravy České republiky na členství v Evropské unii 2001“. Byly přijaty také některé důležité zákony a nařízení, které transponují předpisy EU v oblasti životního prostředí, jako například: zákon o ochraně veřejného zdraví č. 258/2000 Sb., zákon o nakládání s geneticky modifikovanými organizmy a produkty č. 153/2000 Sb., zákon o krizovém řízení č. 240/2000 Sb., zákon o posuzování vlivů na životní prostředí č. 100/2001 Sb., zákon o odpadech č. 185/2001 Sb., zákon č. 56/2001 o podmínkách provozu na pozemních komunikacích, nařízení

vlády o ochraně před emisemi hluku č. 194/2000 S., a řadu vyhlášek, vztahujícím se k ochraně životního prostředí. V současné době jsou v různých fázích legislativního procesu další návrhy důležitých zákonů, pro něž které z nich bylo na žádost České republiky povoleno Evropskou unií tzv. přechodné období:

- **pro směrnici 94/62/ES o obalech a obalových odpadech** - pro recyklaci obalů z plastů a znovuvyžití obalů v souladu s postupem plnění cílových úrovní předložených Českou republikou do 31.12. 2005,
- **pro směrnici 91/271/EHS o čištění místních odpadních vod** - pro zajištění odpovídajícího sběru odpadních vod a jejich čištění v obcích nad 2000 obyvatel do 31.12.2010,
- **pro směrnici 96/61/EC o integrované prevenci a omezování znečištění**, která je do českého právního řádu transponována Vládním návrhem zákona O integrované prevenci a omezování znečištění, integrovaném registru znečištění a o změní některých zákonů (zákon o integrované prevenci), předpokládané nabytí účinnosti je 1.1.2003.

Směrnice 96/61/EC o integrované prevenci a omezování znečištění je vyjádřením nového přístupu k ochraně životního prostředí (v souladu se základními principy strategie udržitelného rozvoje), který chápe ochranu životního prostředí v širších souvislostech. Zatímco se tzv. „klasický“ přístup k ochraně životního prostředí zaměřoval na ochranu jednotlivých složek životního prostředí (voda, ovzduší, půda atp.) a byl charakteristický strategiemi kontroly a řízení reprezentované tzv. koncovými technologiemi, nový přístup klade důraz na:

- postupné začlenění environmentálních hledisek do všech činností (sektorových politik),
- na integrovaný přístup při ochraně životního prostředí, tj. na ochranu všech složek životního prostředí

Pro usnadnění vstupu České republiky do Evropské unie byla vytvořena rovněž **řada podpůrných programů** které zvýhodňují instituce, podnikatelské subjekty, domácnosti a další subjekty, realizující opatření na ochranu životního prostředí. **V oblasti technologie a výroby** je poskytována podpora na realizaci **Programu nejlepších dostupných technik - BAT** (Best Available Technique). [3] Za „nejlepší techniku“ se podle tohoto programu považuje nejefektivnější technika z hlediska dosažení vysoké ochrany životního prostředí jako celku. „Dostupnou“ se rozumí technika, která byla vyvinuta v měřítku, jež umožňuje její realizaci v příslušném průmyslovém oboru za ekonomicky a technicky přijatelných podmínek se zřetelem na náklady a přednosti, a již tato technika je, nebo není v dotčeném státě používána či provozována, pokud je provozována vhodně dostupná. Pro začlenění do Programu BAT byly vytvořeny indikátory BAT¹, které vznikají na úrovni Evropské komise a jednotlivých členských států. Z tohoto programu bude podporováno:

- inovace opatření technologického rázu, integrovaná do stávajících procesů, jejichž zavedení umožní snížení množství znečištění a současné zvýšení ekonomické efektivity procesu,
- zavádění nových technologií, které budou mít parametry nejlepších dostupných technik.

Podpora akcí tímto programem je poskytována podle stanovených kritérií, jako například **čistý přínos pro životní prostředí vztahovaný k jednotce rozpočtových nákladů investice** (čistý přínos je vyjádřen v peněžních jednotkách jako rozdíl výše ročních poplatků za znečištění životního prostředí mezi BAT a předními technologiemi - počítá se na základě indikátorů), dále

---

¹ Indikátory BAT jsou měřené veličiny, vztahované nejčastěji na jednotku produkce, mohou charakterizovat znečištění (produkce znečišťující látky na jednotku produkce) a efektivnost využívání zdrojů (spotřeba hlavních surovin, vody a energie na jednotku produkce)

se např. vyjadřuje **ekonomický přínos vztahený k rozpočtovým nákladům investice** (čistý ekonomický přínos je vyjádřen jako čistá roční úspora na provozních nákladech vzniklých realizací daných opatření).

Další podpůrný program Ministerstva životního prostředí České republiky, zaměřený na prevenci a ochranu životního prostředí prostřednictvím ekologizace technologie a výroby, směřuje do oblasti **zavádění systémů řízení podniků a auditů z hlediska životního prostředí (program EMAS)**². Podpora je určena jako příspěvek na náklady spojené s projektem aplikace EMAS včetně vzdělávání do fáze ověření prohlášení o stavu životního prostředí. Kriteria pro výběr akcí jsou **nižší investiční náklady na zavedení systému EMAS vztahené na jednotku znečištění** (ekologický přínos je vyjádřen v peněžních jednotkách jako míra odvrácených poplatků za znečištění životního prostředí), dále jsou preferovány podniky o velikosti 25 - 500 zaměstnanců a 0 - 25 zaměstnanců a regionální priority ochrany životního prostředí.

Ministerstvo průmyslu a obchodu je rovněž návrhatelem **Programu podpory malých a středních podnikatelů - TRH**, jehož cílem je **zvýšení konkurenceschopnosti** malých a středních podnikatelů na domácích i zahraničních trzích. Podpora je určena malým a středním podnikům (počet zaměstnanců na plný pracovní úvazek musí být k datu podání žádosti menší než 250 osob), jejichž tržby za poslední kalendářní rok nesmí jít přesáhnout 1450 mil. Kč nebo aktiva ke konci tohoto roku nesmí jít přesáhnout 980 mil. Kč. Dále musí splňovat kritérium nezávislosti, tj. 25% nebo více kapitálu podniku nebo hlasovacích práv nesmí vlastnit jeden podnik nebo společně několik podniků, které nespĺňují definici malých a středních podniků. Projekty, na které budou poskytovány podpory, musí být realizovány na území České republiky a pouze žadatelům, kteří vlastní certifikát podle norem řady ISO 9000 nebo ISO 14000 nebo mají zaveden program EMAS. Podpora je poskytována formou příspěvků na úhradu úroků pouze k úvřím na pořízení hmotné a nehmotného majetku. Podnikatelský projekt musí mít charakter průmyslové, stavební, řemeslné výroby, služeb, obchodu, hromadné osobní dopravy regionálního významu. Tento příspěvek se poskytuje ve výši pěti procentního úroku z bankovního úvřru určeného na realizaci podnikatelského projektu, jeho celková výše nesmí přesáhnout 5 mil. Kč. Tento program je vyhlašován na období let 2001 až 2004.

5. Závěr

Aplikace strategie udržitelného rozvoje do podnikatelského prostředí je v současné době nezbytnou podmínkou, jak na jedné straně zamezit dalšímu znečištění životního prostředí, na druhé straně je příležitostí pro kreativní podniky k posílení jejich konkurenceschopnosti. Stát by měl svými legislativními nástroji iniciativu podniků v této oblasti podporovat, protože vedou ve svém důsledku k oždravení životního prostředí. Cestou k dosažení udržitelného rozvoje společnosti je zejména realizace preventivních opatření, a již využíváním modernějších výrobních technologií, které jsou šetrnější k životnímu prostředí, snižováním energetické náročnosti, nebo minimalizací produkce odpadů všech skupenství ještě před tím, než vůbec vzniknou. Cílem je především stále dokonalejší využívání veškerých přírodních zdrojů, nikoliv neustálé rozšiřování koncových technologií, jež by se v důsledku skutečné ekologizace výroby měly stát postupně zbytečnými.

---

² Program EMAS – u nás zatím dobrovolná aktivita na ochranu životního prostředí realizovaná v systému podnikového řízení. (EMS).

Literatura:

1. Jeníček, V – Foltýn, J. *Životní prostředí a trvale udržitelný rozvoj v soustavě problémů*. Praha: VŠE, 1996
2. Moldan, B. a kol. *Ekonomické aspekty ochrany životního prostředí*. Praha: Karolinum, 1997
3. *Podpora ochrany životního prostředí*. Ministerstvo životního prostředí: Praha, 2001
4. *Státní politika životního prostředí*. Ministerstvo životního prostředí: Praha, 2001
5. Sborník přednášek z mezinárodního regionálního semináře k problematice podnikového environmentálního účetnictví. Ministerstvo životního prostředí: Brno, 2001

Internet : www.env.cz

www.cemc.cz

www.cpc.cz

www.ceu.cz

Kontaktní adresa:

Ing. Marcela Kožená, Ph.D., Ústav ekonomie, Fakulta ekonomicko-správní, Univerzita Pardubice, Studentská 84, 532 10 Pardubice

tel.: 466 036 179

e-mail: Marcela.Kozena@upce.cz

Recenzovala:

doc. Ing. Ilona Obršálová, CSc., Ústav veřejné správy a práva, Fakulta ekonomicko-správní, Univerzita Pardubice